بررسی تأثیر میزان وابستگی به اینترنت بر مهارتهای اجتماعی در دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی

دکتر سمیه تاجیک اسماعیلی[1]
رضا اردکانیان[2]

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی و مقایسه تأثیر وابستگی به اینترنت بر مهارتهای اجتماعی دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی انجام گرفته است. جامعه آماری شامل دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی شهر تهران است که تعداد آنها در سال تحصیلی ۹۴-۹۳، ۵۹۹۶۵۹ نفر بوده است. تعداد نمونه پژوهش طبق فرمول کوکران ۳۸۴ نفر محاسبه شد که به ۴۰۰ نفر افزایش داده شد و به شیوه خوشه ای چند مرحله ای انتخاب گردید. نخست شهر تهران به پنج ناحیه شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز تقسیم شد و از هر منطقه یک مدرسه هوشمند و یک مدرسه عادی به صورت تصادفی انتخاب شد. سپس از هر مدرسه به صورت تصادفی کلاسها و دانش آموزانی انتخاب شدند و پرسشنامه‌ها میان آنان توزیع شد. یافته‌ها با استفاده از آزمون آنالیز واریانس چند سویه تحلیل شدند. نتایج حاصل از تحلیل یافته‌های پژوهش نشان داد که میزان مهارتهای اجتماعی دانش آموزان در مدارس هوشمند و عادی تفاوت قابل ملاحظه ای ندارد، در حالی که میزان مهارتهای اجتماعی دختران از پسران مورد مطالعه بیشتر است. این موضوع در هر دو گروه دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی صدق می‌کند. همچنین یافته‌ها مؤید آن است که دانش آموزان وابسته و غیروابسته به اینترنت از لحاظ مهارتهای اجتماعی تفاوت معنادار دارند، یعنی مهارتهای اجتماعی دانش آموزان وابسته بیشتر است.

کلید واژگان: مهارتهای اجتماعی، وابستگی به اینترنت، دانش‌آموزان، مدرسه هوشمند، مدرسه عادی

تاریخ دریافت: ۹۴/۸/۹ تاریخ پذیرش: ۹۵/۱/۲۹

۱. عضو هیات علمی گروه ارتباطات اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شرق s.t.esmaeili@gmail.com
۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب rardekanian@yahoo.com

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

مقدمه

با ورود هزاران عضو جدید و در حدود ۲۰۰ میلیون نفر کاربر در سراسر دنیا، اینترنت در حال شکل دادن یک انقلاب ارتباطی، اجتماعی و اقتصادی است و در اوج قله انقلاب صنعتی دیجیتالی قراردارد و هرگونه انقلاب جدید، بی گمان مشکلات جدید و تبعات ویژۀ خود را به همراه می آورد. ویژگیهای منحصر به فرد اینترنت مانند سهولت دسترسی به آن، ۲۴ ساعته بودن، سادگی کار، هزینه پایین، گمنام ماندن کاربران آن و ..... می باشند که همگی موجب استقبال عظیم مردم در سراسر جهان از آن شده است(گرین فیلد[1]، ۲۰۰۴).

شمار کل کاربران اینترنت تا سال ۱۹۹۹، میان ۱۵۰ تا ۱۸۰ میلیون نفر برآورد شده است که تقریباً ۹۹ درصد از ارتباطات اینترنت به آمریکای شمالی و ژاپن و اروپای غربی اختصاص داشت. اگر چه آمارها هنوز بیشترین شمار کاربران را در این‌گونه کشورها نشان می‌دهند، تعداد کاربران سایر مناطق جهان نیز به سرعت در حال افزایش است (اسلوین[2]، ۱۳۸۰، به نقل از محراب بیگی، ۱۳۹۳).

این انقلاب فناوری مانند هر تحول و دگرگونی دیگری تبعات مثبت و منفی به همراه دارد. برخی پژوهشها حاکی از تأثیرات منفی این رسانه بر جنبه‌های متفاوت زندگی کاربران آن است(کاپلان،[3] ۲۰۰۲؛ بنجامین،[4] ۱۹۹۹؛ کرات[5] و همکاران، ۱۹۹۸) و برخی پژوهشها از آثار مثبت آن سخن می‌گویند(دوران، ۱۳۸۱). به نظر می‌رسد استفاده افراطی از هر رسانه، بیشتر تبعات منفی آن را تقویت می کند. مثلاً استفاده بیش از حد از شبکه‌های اجتماعی و پرداختن به دنیای مجازی می‌تواند بر رفتارهای اجتماعی تأثیر منفی برجای بگذارد(عزیزی نژاد و همکاران، ۱۳۹۳؛ تاجیک اسماعیلی، ۱۳۸۹). به همین دلیل پژوهشگران معتقدند که نخستین رفتارهای اجتماعی ابتدا جنبه فطری دارند، اما بر اثر گذشت زمان جنبه های پرورش، اثری بسزا در بروز رفتارهای اجتماعی به جا می گذارند (هیلگارد[6]، ۱۳۷۹). نظریه‌های رشد برای تکامل اجتماعی فرد، مراحل متوالی را مطرح می‌کنند و زمینه‌های فنی، محیطی و اجتماعی را در تحول فرآیند اجتماعی مؤثر می‌دانند. بنابراین، اکتساب مهارتهای اجتماعی را باید در فرآیند اجتماعی شدن جستجو کرد. فرآیند اجتماعی شدن و کسب مهارتهای اجتماعی، فرآیندی بسیار پیچیده است و عوامل بیشماری در تحول آن

1. Greenfield
2. Slovin
3. Caplan
4. Benjamin
5. Kraut
6. Hilgard

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

مؤثرند. توانایی برقراری تعامل با همسالان، بر گسترش دوستی، یکپارچگی اجتماعی در جامعه و توسعه شبکه‌های اجتماعی حمایتی نیز تأثیر می‌گذارد. افرادی که فاقد مهارتهای مربوط به تعامل اجتماعی هستند، در معرض خطر طرد از سوی همسالان و گوشه‌گیری اجتماعی هستند (سارجنت[1]، ۱۹۹۸). فناوریهای ارتباطی و اطلاعاتی امروزه نقشی مؤثر در فرآیند اجتماعی شدن در کنار دیگر عوامل همچون خانواده، گروه همسالان، دوستان و ... دارند. تقویت و پرورش مهارتهای اجتماعی نیازمند برقراری ارتباط رودرروی مؤثر میان افراد است. در مدارس هوشمند استفاده از رایانه و اینترنت هرچند که مهارتهای فناورانه دانش آموزان را تقویت می‌کند، اما بیشتر ارتباطات و فرآیند آموزش و یادگیری از طریق فناوری و اینترنت صورت می گیرد. بنابراین به نظر می‌رسد استفاده از اینترنت در داخل و خارج از مدرسه به استفاده افراطی از آن می‌انجامد و فرض پژوهشگر بر است که با استفادهٔ افراطی از اینترنت و بروز وابستگی به آن میزان مهارتهای اجتماعی دانش آموزان کاهش می یابد. بنابراین برای پیشگیری از چنین احتمالی انجام دادن پژوهش در این زمینه ضروری به نظر می رسد.

بیان مسأله

مهارتهای اجتماعی به رفتارهای آموخته شده و مقبول جامعه اطلاق می شود؛ رفتارهایی که شخص می‌تواند به نحوی ارتباط متقابل برقرار سازد که منجر به بروز پاسخهای منفی نشود. عوامل مؤلفه‌های رفتاری مهارتهای اجتماعی، توانایی تعامل سالم با دیگران، انعطاف پذیری و تطبیق خود با وضعیت محیط است. دانش آموزان در محیط تعاملی مدرسه درس می خوانند، ارتباط برقرار می کنند، با یکدیگر و همچنین با دبیران خود تعامل و تبادل دارند و بسیاری از ساعات روز را در مدرسه می‌گذرانند. بنابراین مهارتهای اجتماعی می‌تواند آنان را در برقراری ارتباط مؤثر یاری کند.

اینترنت شرایطی را فراهم می‌کند که مردم راهی بسیار آسان و سریع برای به اشتراک گذاشتن اطلاعات بیابند و با مردم سراسر جهان ارتباط برقرار کنند(کو[2] و همکاران، ۲۰۱۲). برخی از اندیشمندان و صاحب نظران معتقدند که اینترنت سبب بهبود و افزایش ارتباط انسانها می‌شود و برخی دیگر معتقدند که استفاده از رایانه و اینترنت مانع ارتباط با انسانهای دیگر می‌شود.

مسلماً اینترنت هم مانند دیگر فناوریها دارای جنبه‌های مثبت و منفی است. وابستگی به اینترنت یکی از جنبه‌های منفی استفادهٔ افراطی و آسیب زا از فناوری است. کوتاهی در کنترل میزان استفاده

1. Sargent
2. Ko

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

از اینترنت که منجر به آثار منفی و عملکرد نادرست آن در حوزه روابط خانوادگی و ثبات احساسی و عاطفی ایجاد می‌شود اعتیاد به اینترنت یا استفاده آسیب زا از اینترنت نامیده می‌شود (یانگ،[1] ۱۹۹۶).

اعتیاد به اینترنت مشکلی است که هر روز شمار بیشتری از مردم را درگیر می کند. وابستگی به اینترنت یا «اعتیاد به اینترنت» اصطلاحی است که یانگ (۱۹۹۶) مطرح کرده است. این مشکل با عناوینی مانند «وابستگی رفتاری به اینترنت»، « استفاده مرضی از اینترنت»، «استفاده مشکل زا از اینترنت»، «استفاده بیش از اندازه از اینترنت» و «اختلال اعتیاد به اینترنت» معرفی شده است، اما رایج ترین اصطلاحی که در تحقیقات گوناگون به کار برده شده است، « اعتیاد به اینترنت» است(تاجیک اسماعیلی،۱۳۸۹).

برخی پژوهشها نشان داده اند وابستگی به اینترنت بر زندگی فردی و اجتماعی شخص مانند آسیب زدن به هویت، اضطراب، افسردگی، انزوای اجتماعی، تربیت اجتماعی، سازگاری و نگرشهای اخلاقی و فرهنگی تأثیر می‌گذارد و اغلب این تأثیرات منفی است.

مرآتی و اسلام پناه (۱۳۹۱) رابطه میان وابستگی به اینترنت و مهارتهای اجتماعی دانشجویان را بررسی کردند و دریافتند که میان وابستگی به اینترنت و مؤلفه‌های آغازگری و خاتمه، ابراز وجود، تقویت اجتماعی، همدلی و همکاری رابطه منفی معنادار وجود دارد، اما میان وابستگی به اینترنت و مهارت جهت‌دهی رابطهٔ معنادار وجود ندارد. همچنین نتایج حاکی از آن بود که مؤلفه‌های آغازگری و خاتمه، ابراز وجود، تقویت اجتماعی، همدلی و همکاری، ۸۳ ٪ از واریانس وابستگی به اینترنت را تبیین می‌کنند. نتیجه اینکه به طور کلی محیط مجازی به سبب انزوایی که ایجاد می‌کند، مهارتهای اجتماعی را کاهش می‌دهد.

امروزه در نظام آموزشی کشور ما مدارس هوشمندی طراحی شده اند که مبانی توسعه آنها بهره‌گیری از فناوریهای نوین اطلاعات و ارتباطات است. این مدارس دانش آموز محورند و در آن معلم نقش هدایتگر دارد. مدارس هوشمند از دستاوردهای مهم توسعه فناوری اطلاعات در برنامه‌های آموزش و پرورش است که نتایج آن نه تنها در محیط آموزشی تأثیرات مفید خود را خواهد گذاشت، بلکه تحولی نوین همراه با تجارب واقعی در محیط زندگی دانش آموزان و فردای آنها ایجاد خواهد کرد. این مدارس نسل جدیدی از مدرسه‌هایی هستند که با هدف رشد همه جانبهٔ (ذهنی، جسمی، عاطفی و روانی) دانش آموزان، ارتقای تواناییها و قابلیتهای فردی، تربیت

1. Young

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

نیروی انسانی متفکر و آشنا به فناوری و افزایش مشارکت مردمی تشکیل شده و به فعالیت مشغول اند. از آنجا که در این مدارس نقش معلم به عنوان راهنما و نه انتقال دهنده دانش، نقش دانش آموز به عنوان عضو فعال، خلاق، نقاد و مشارکت جو، به جای عضوی منفعل و مصرف کننده، دانش و نظام ارزشیابی به صورت فرآیند- محور نه نتیجه- محور تغییر می‌کند، بنابراین لزوم دارا بودن مهارتهای اجتماعی برای فعالیتهای مشارکتی، خلاقانه و فعالانه برای دانش آموزان چندین برابر است. کار با فناوریهای اطلاعاتی و فناوریهای نوین آموزشی در مدرسه به نوعی استفاده از اینترنت و شبکه را نیز به همراه دارد(علی عسگری، ۱۳۹۳).

با توجه به ماهیت و هدف مدارس هوشمند، تربیت دانش آموزان دارای مهارتهای زندگی، یکی از اولویتهای اساسی این مدارس است. دانش آموزانی که نه تنها برای زندگی، بلکه قبل از آن برای آموختن، نیاز به مهارتهای ارتباطی و اجتماعی دارند. اما به واسطه استفاده از فناوریهای جدید مانند اینترنت، همواره امکان وابستگی به آن به عنوان یکی از معضلات اصلی مطرح است. از سویی نیز در مدارس هوشمند دانش آموزان نقش محوری و خلاقانه و مشارکت جویانه بیشتری دارند، لذا از آنان انتظار می‌رود به برقراری رابطه بیشتری با معلم و دانش آموزان دیگر بپردازند. اما اگر قرار باشد افراد به جای برقراری ارتباط با یکدیگر مدام مشغول کار با رایانه و اینترنت باشند و به جای بهره‌گیری از جنبه‌های مثبت آن به اینترنت وابسته شوند، مهارتهای اجتماعی آنان دچار مشکل می‌شود. دغدغه اصلی پژوهشگر برای بررسی تأثیر وابستگی به اینترنت بر مهارتهای اجتماعی و مقایسه آن در میان دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی از آنجا نشأت می‌گیردکه پژوهشگر فرض را بر این می‌گذارد که در مدارس هوشمند، رایانه و فناوریهای نوین(و در رأس آن، اینترنت) به عنوان واسطه ای میان معلم و دانش آموز قرار می‌گیرد که این امر می تواند به استفاده بیش از اندازه از اینترنت بینجامد، زیرا در مدارس عادی ارتباط میان معلم و دانش آموزان ارتباطی بدون واسطه است و اگر فقدان وجود فناوری و رایانه را در مدارس عادی بپذیریم فرض بر این است که در مدارس عادی میزان وابستگی به اینترنت کمتر است. در نتیجه پژوهشگر پیش بینی می‌کند که میزان مهارتهای اجتماعی دانش آموزان در مدارس عادی بیشتر باشد. همچنین به منظور آزمون این فرضیه به صورت دقیق، بایستی دانش آموزان وابسته به اینترنت را چه در مدارس عادی و چه در مدارس هوشمند از نظر نمره مهارتهای اجتماعی مورد مقایسه قرار داد تا بتوان در صورت تأیید این فرضیه تحلیلی جامع از چرایی آن ارائه کرد. به همین دلیل پژوهش حاضر به منظور

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

بررسی تأثیر وابستگی به اینترنت بر مهارتهای اجتماعی دانش آموزان و مقایسه آن در مدارس هوشمند و عادی انجام شده است.

هدف

هدف اصلی پژوهش بررسی و مقایسه تأثیر میزان وابستگی به اینترنت بر مهارتهای اجتماعی دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی است.

چارچوب نظری

وابستگی به اینترنت را می‌توان به عنوان «نوعی استفاده از اینترنت که موجب ایجاد مشکلات روانشناختی، اجتماعی، تحصیلی و شغلی در زندگی فرد می شود» تعریف کرد (کاپلان، ۲۰۰۲).

اعتیاد به اینترنت در زیرمجموعه اختلالات تکانه ای آمده است و آن نوعی استفاده از اینترنت است که بتواند مشکلات روان شناختی، اجتماعی، درسی یا شغلی در زندگی فرد ایجاد کند. رایج ترین تعریف اعتیاد به اینترنت این است که نوعی وابستگی رفتاری به اینترنت ایجاد کند (کاپلان و سادوک، ۲۰۰۳). ملاکهای اعتیاد به اینترنت که باید حداقل به مدت ۲۰ ماه بروز داشته باشند عبارت اند از: ایجاد تحمل، علائم سندرم ترک (مانند لرزش، اضطراب، افکار تکراری دربارۀ اینترنت، خیال پردازی و رویا دیدن دربارۀ اینترنت، حرکات ارادی یا غیرارادی انگشتان)، اجبار به استفاده از اینترنت به منظور کاهش دادن یا جلوگیری از علائم ترک، استفاده بیش از مدتی که قصد استفاده دارد، کاهش فعالیتهای اجتماعی، شغلی و تفریحی و خطر از دست دادن شغل، تحصیل و فرصتهای کاری به دلیل استفاده بیش از حد از اینترنت (فیتز پاتریک[1]، ۲۰۰۸).

بیرامی، موحدی و موحدی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان "ارتباط حمایت اجتماعی ادراک شده و احساس تنهایی اجتماعی- عاطفی با اعتیاد به اینترنت در جامعۀ دانشجویی" دریافتند که میان نمرات افراد در حمایت اجتماعی ادراک شده و احساس تنهایی اجتماعی- عاطفی با اعتیاد به اینترنت ارتباط معنادار وجود دارد($P < ۰/۰۱$). به عبارت دیگر وضعیت افرادی که اعتیاد اینترنتی داشتند، در ابعاد حمایت اجتماعی ادراک شده و احساس تنهایی اجتماعی- عاطفی نیز نامطلوب تر بود.

شهبازی راد و میردریکوند (۱۳۹۳) در پژوهشی که تحت عنوان " رابطه اعتیاد به اینترنت با افسردگی، سلامت روان و ویژگیهای جمعیت شناختی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه"

1. Fitzpatrick

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

با استفاده از پرسشنامه اعتیاد به اینترنت یانگ (۱۹۹۸) انجام دادند، دریافتند اعتیاد به اینترنت با افسردگی رابطه مثبت و با سلامت روان رابطه منفی دارد ($p<۰/۰۰۱$).

نتایج پژوهش صالحی و یاوری (۱۳۹۳) با نام "بررسی رابطه بین عوامل خانوادگی با اعتیاد به اینترنت و آسیبهای ناشی از آن در بین جوانان شهر یزد " نشان داد که میان ارزشهای خانوادگی، کنترل اجتماعی والدین، حمایت اجتماعی خانواده، تحصیلات والدین و آگاهی والدین از فناوریهای ارتباطی با آسیبهای ناشی از استفاده نادرست از اینترنت رابطهٔ معنادار وجود دارد($p<۰/۰۰۱$).

یافته‌های کجباف، کورکی و صفاریان(۱۳۹۳) با هدف مقایسه اختلالات روانشناختی دانشجویان معتاد و کاربران عادی اینترنت در دانشگاه اصفهان مبنی بر این است که اعتیاد به اینترنت با اختلالات افسردگی، جسمانی کردن (خود- بیمارانگاری)، اضطراب، وسواس، حساسیت میان- فردی، هراس و پارانویا و همچنین شاخص کلی علایم ارتباط معنادار داشت. علاوه بر این دانشجویان معتاد به اینترنت، نمره بالاتری از کاربران عادی اینترنت در شاخص شدت کلی(جهانی) داشتند، که براساس آزمون t این اختلاف معنادار است($P \leq ۰/۰۵$).

در تحقیقی که کاپلان و همکارانش در سال (۲۰۰۲) انجام دادند میزان بالای استفاده از اینترنت و رابطه آن را با افسردگی و کناره گیری اجتماعی در نوجوانان بررسی کردند. این پژوهش روی ۸۹ نفر از دانش آموزان سال آخر دبیرستان اجرا شد وپرسشنامه مورد استفاده در این مطالعه پرسشنامه افسردگی بک و پرسشنامه اعتیاد به اینترنت یانگ و راجرز (۱۹۹۸) بود. برای اینکه مشخص کنند که افراد اعتیاد به اینترنت دارند یا خیر با استفاده از ویرایش تعدیل جزئی نیمرخ اعتیاد به قماربازی (قماربازی بیمارگون) در راهنمای سنجش روانی به مشخص کردن افراد پرداختند. شرکت کنندگان به صورت داوطلبانه در این پژوهش شرکت کردند.

جاشوا بنجامین[1] (۱۹۹۹) در بررسی خود با عنوان تأثیر اینترنت در نوجوانان، میزان گستردگی علل سوء کاربرد اینترنت در نوجوانان را روی نمونه ای ۳۹۶ نفری مطالعه کرد. در این تحقیق ۳۹۶ نفر وابسته به اینترنت بودند و ۱۰۰ نفر به عنوان گروه کنترل به اینترنت وابسته نبودند. بنجامین بر مبنای این مطالعه دریافت که گپ زدن با مردم احتمالاً سبب به وجود آمدن یک عاطفه و احساس منفی در افرادی که به صورت مفرط از اینترنت استفاده می‌کنند می‌شود (داوودآبادی، ۱۳۸۴).

1. Joshua Benjamin

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

ایسلر و فردریکسن (۱۹۸۰) مهارتهای اجتماعی را هم دارای جنبه‌های مشهود و هم دارای جنبه‌های نامشهود می‌دانند . عناصر شناختی نامشهود شامل "چشمداشتها، افکار و تصمیماتی است درباره آنچه باید در ارتباط متقابل بعدی گفته شود یا انجام گیرد. این عناصر همچنین مقاصد و بینش فرد دیگری را شامل می‌شود که واکنش در برابر آن احتمالاً بر اندیشه طرف مقابل تأثیر می‌گذارد(ابراهیمی قوام، ۱۳۷۳).

هرچند عواطف و احساسات پیشامدهای خصوصی به شمار می آیند ولی عواطف و تظاهرات آنها در بررسی مهارتهای اجتماعی جای خود را دارند. ایزارد (۱۹۷۷) برخی از عواطف (یعنی اشتیاق و علاقه، شادی، تعجب، خشم، پریشانی و تشویش، طغیان، نفرت و انزجار، تحقیر و خوار شماری، ترس، وحشت، خجلت و شرم، تحقیر و تقصیر) را عواطف بنیادی می نامد که در مجموع سایر حالات عاطفی (مانند اضطراب، افسردگی، عشق و عناد) را تشکیل می‌دهد.

بعد عاطفی "همدلی" یا تجربه کردن عواطف دیگران، زمانی مهم تلقی می‌شود که افراد با برخی از مهارتهای میان- فردی مانند ابراز دوستی و دفع تعارض دیگران کاملاً آشنا هستند. برخی از روانشناسان عوامل زیر را اجزای تشکیل دهنده "همدلی" نامیده اند:

۱. شناخت و تشخیص احساس: توانایی استفاده از اطلاعات مربوط برای نامگذاری و تشخیص عواطف
۲. درک دید دیگران: درک وجود تفاوت میان دید و برداشت خود از موقعیتها با دید و برداشت دیگران، توانایی به تصور در آوردن و تجربه کردن افکار دیگری
۳. تأثیر پذیری عاطفی : توانایی تجربه کردن و آگاه شدن از عواطف خود(ابراهیمی قوام، ۱۳۷۳)

گذشته از مهارتهای عاطفی که به شکل شناسایی و نامگذاری احساسات مطرح است، مهارت دیگری نیز دارای اهمیتی خاص است که خود را به جای دیگران قرار دادن یا همدردی، یعنی توانایی شناختی و عاطفی نگاه کردن از دریچه چشم دیگری است. پیش نیاز چنین مهارتی، درک احساسات و افکار دیگران از طریق غیر کلامی مانند صدا، اشارات، حرکات، حالات چهره و نیز از طریق غیر کلامی است. مفهوم بسیار مهم دیگر، "حل مسأله " است ، زیرا فرآیندی است که شامل مراحل زیر است:

۱. آشنایی کلی: توانایی تشخیص وجود مسأله و اینکه می‌توان به راه حلی دست یافت؛
۲. تعیین کردن و نظم دادن به مسأله: مشخص کردن مسائل متعدد موجود در یک موقعیت؛

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

۳. اندیشیدن به راه حلهای دیگر: مثل ایجاد انگیزه ذهنی که در آن تمام راه حلهای ممکن مورد توجه قرار می‌گیرد؛
۴. تصمیم گیری: بر اساس ارزیابی میزان حل مسأله مورد نظر، مسیری برای آن برگزیده شود؛
۵. رسیدگی : اجرای تصمیم و ارزیابی میزان حل مسأله، اقدام مجدد برای حل آن در صورت مؤثر نبودن راه حل (پیشین).

مهارتهای اجتماعی از نظر عملکردی تقسیم می شوند به آنهایی که در موقعیتها و نقشهای ابزاری ارزش دارند و آنهایی که در روابط آشنایی میانجی گری می‌کنند. مهارتهای ابزاری فرد را برای کسب استقلال و منافع مادی مانند پول، مسکن، کالاها خدمات توانا می‌سازد. مهارتهای آشنایی برای فرد امکان دوست داشتن ، لذت از صمیمیت، کسب حمایت عاطفی، نشان دادن گرمی و مشغول شدن در معامله متقابل با دوستان و بستگان را فراهم می آورد. مهارتهای اجتماعی توانایی داد و ستد اطلاعات و بیان کردن و مبادله نگرشها، نقطه نظرها و احساسات در حیطه وسیعی از موقعیتهاست. موقعیتهای ابزاری به درجات متنوعی از روابط میان- فردی شامل پیچیدگی، صمیمیت، استعداد و تکرار نیاز دارد. بعضی موقعیتها به یک سؤال کوتاه و روشن نیاز دارد، در حالی که بعضی دیگر به تکرار تعاملات ، بیانی شدیدتر و دوره‌هایی طولانی تر از زمان نیازمندند. بعضی از تمایلات میان- فردی آشکار هم وظایف ابزاری و هم عاطفی- اجتماعی را به خدمت می‌گیرد. در بعضی موقعیتها، یک فرد از نیازهای ابزاری رضایت کسب می‌کند، در حالی‌که دیگری رضایت عاطفی و اجتماعی به‌دست می آورد(فاتحی، به نقل از سیبرمن، ۱۹۸۹).

در پژوهش حاضر از دیدگاه ایسلر و فردریکسن۱۹۸۰ به نقل از کارتلج و میلبرن (۱۹۸۵) جهت تبیین مبانی نظری مهارتهای اجتماعی و همچنین تست سنجش مهارت اجتماعی بهره‌گیری شده است.

سؤال پژوهش

آیا وابستگی به اینترنت بر مهارتهای اجتماعی دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی تأثیر می‌گذارد؟

روش تحقیق

این پژوهش با توجه به ماهیت آن، از نوع مقایسه ای پس رویدادی است، زیرا اثر متغیر مستقل (وابستگی به اینترنت) بر متغیر وابسته (مهارتهای اجتماعی) بدون دستکاری و دخل و تصرف اندازه گیری شده است. روش پژوهش پیمایشی و ابزار اندازه گیری متغیرها، پرسشنامه است.

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

جامعه و نمونه آماری پژوهش

جامعه آماری پژوهش را همه مدارس هوشمند و عادی دورهٔ متوسطه اول و دوم متوسطه شهر تهران تشکیل داده اند. به استناد آخرین آمار اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران (۱۳۹۳) شمار کل دانش آموزان ۵۹۹۶۵۹ نفر بوده است.

حجم نمونه پژوهش حاضر بر اساس فرمول کوکران ۳۸۴ نفر محاسبه شده و روش نمونه گیری در پژوهش، خوشه ای چند مرحله ای بوده است. به این ترتیب که ابتدا تهران به ۵ منطقه شمال، جنوب، مرکز، شرق و غرب تقسیم شد. سپس از مناطق یک ، دو ، چهار، شش، هشت و شانزده به صورت تصادفی یک مدرسه هوشمند و یک مدرسه عادی انتخاب شده است. از هر مدرسه چند کلاس به صورت تصادفی و از هر کلاس چند دانش آموز به صورت تصادفی انتخاب شده و پرسشنامه‌ها را تکمیل کرده اند.

ابزارهای پژوهش

پرسشنامه وابستگی به اینترنت: به منظور گردآوری داده‌های مربوط به وابستگی به اینترنت، از مقیاس استاندارد شده وابستگی به اینترنت یانگ(۱۹۹۸) که دارای ۸ سئوال دو گزینه ای (بله، خیر) است بهره‌گیری شد که هر آزمودنی که به ۵ یا بیشتر از ۵ مورد پاسخ مثبت دهد، وابسته به اینترنت به شمار می‌رود.

دکتر کیمبرلی یانگ (۱۹۹۶) مطالعه آغازینی روی پدیده وابستگی به اینترنت و چت کردن انجام داد و به گونه ای با آن برخورد کرد که گویا وجوه مشترکی با قماربازی بیمارگونه دارد . او در پرسشنامه ای که اغلب برای تعیین میزان قماربازی بی اختیار افراد به کار می رود، تغییراتی ایجاد کرد تا بتواند با بهره‌گیری از آن، کسانی را که تصور می شد وابسته به اینترنت هستند، از آنهایی که دچار وابستگی نبودند، جدا سازد . ابزار غربالگری، پرسشنامه ای ۸ سئوالی بود که هر آزمودنی که به ۵ یا بیشتر از ۵ مورد پاسخ مثبت می داد، وابسته روانی (معتاد) به اینترنت به شمار می آمد.

یانگ (۱۹۹۸) عقیده دارد که خط برش معینی وجود ندارد که بر اساس آن بتوان افراد وابسته و غیر وابسته را از یکدیگر جدا کرد. از این گذشته اعتیاد صرفاً بر اساس ساعت استفاده قابل تشخیص نیست. برخی از افراد ممکن است علائم اعتیاد را با ۲۰ ساعت در هفته نشان دهند، در حالی‌که برخی دیگر که بیش از ۳۰ ساعت در هفته وقت صرف می‌کنند، این علائم را بروز ندهند. عامل مهمی که در این زمینه باید به آن توجه شود این است که آیا اینترنت در زندگی فرد تأثیر

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

داشته است یا خیر؟ آیا زمان صرف شده در اینترنت در زندگی خانوادگی، زناشویی، اجتماعی، حرفه ای و تحصیلی، هویت وکارهای روزمره و مانند اینها تأثیر گذار بوده است یاخیر؟(یانگ،۱۹۹۶). پس از آن یانگ، در مطالعات بعدی خود، درباره وابستگی به اینترنت و آثار آن، از این تست استفاده کرد. در پژوهش حاضر از پرسشنامه ای که یانگ برای سنجش وابستگی به اینترنت و چت ساخته، استفاده شده است.

پرسشنامه مهارتهای اجتماعی: با به کارگیری مقیاس درجه بندی مهارتهای اجتماعی ماگر (۱۹۷۲) و فهرست رفتار میان–فردی ایسلر (۱۹۷۶) به سنجش مهارتهای دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی پرداختیم . این پرسشنامه از دو فهرست مهارتهای اجتماعی که ماگر و ایسلر طراحی کرده اند، تلفیق شده و پایایی آن قبلاً به دفعات در پژوهشهای پیشین(به طور نمونه، تاجیک اسماعیلی، ۱۳۸۳) مورد سنجش و تایید قرار گرفته است. این پرسشنامه دارای ۲۰ سؤال است که بیانگر نوع رفتار اجتماعی و میان– فردی دانش آموزان است و بر مبنای طیف لیکرت ۵ درجه‌ای (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) تنظیم شده است. سئوالات پرسشنامه مربوطه مهارتهای اجتماعی را در ابعاد مختلف؛ مانند همدلی یا تجربه کردن عواطف دیگران، توانایی تشخیص احساسات و عواطف دیگران، درک تفاوت موجود میان خود و دیگری، ارتباطات غیر کلامی مانند لبخند زدن، خوشرو بودن و... مورد سنجش قرار می‌دهد. این پرسشنامه را دانش آموزان به صورت خود– گزارش دهی[1] تکمیل می‌کنند.

در این تحقیق از اعتبار صوری برای سنجش اعتبار پرسشنامه استفاده شده است. هر دو پرسشنامه به همراه اهداف و فرضیه‌های پژوهش به استاد راهنما، چند تن از اساتید متخصص و صاحب نظر در حوزه متغیرهای پژوهش داده شده و گویه‌های پرسشنامه از لحاظ محتوایی تأیید شده است. پایایی پرسشنامه اعتیاد به اینترنت، (پس از تخصیص عدد صفر به گزینه خیر و عدد ۱ به گزینه بلی) با آلفای کرونباخ ۰/۷۰۴(۷۰,۴ درصد) محاسبه شده است که نشان می‌دهد پرسشنامه ای قابل قبول ومطلوب بوده و همبستگی هر یک از ۸ سؤال با بقیه سؤالات پرسشنامه، مثبت است. پایایی پرسشنامه مهارتهای اجتماعی نیز با آلفای کرونباخ ۰/۸۷۹ (۸۷,۹ درصد)، مطلوب و همبستگی هر یک از ۲۰ سؤال با بقیه سؤالات پرسشنامه مثبت است.

جهت تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف استاندارد) و جهت آزمون فرضیه ها از آمار استنباطی (رگرسیون دو جمله ای) استفاده شده است.

1. Self-reporting

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

تجزیه وتحلیل داده‌ها

۱. مقایسه وضعیت وابستگی به اینترنت در دانش آموزان مدارس هوشمند وعادی

جدول ۱. وضعیت کلی وابستگی به اینترنت در دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی

نوع مدرسه	تعداد	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	میانگین از۸	انحراف استاندارد	افراشتگی	چولگی
هوشمند	۱۹۳	۰	۸	۲,۵۳	۲,۱۷	-۰,۳۳	۰,۶۵
عادی	۱۹۹	۰	۸	۲,۷۴	۲,۱۰	-۰,۴۸	۰,۴۸
جمع	۳۹۲	۰	۸	۲,۶۴	۲,۱۳	-۰,۴۳	۰,۵۶

بر اساس جدول شماره ۱ میانگین میزان وابستگی به اینترنت در مدارس هوشمند ۲,۵۳ (از ۸ نمره) و میانگین میزان وابستگی به اینترنت در مدارس عادی، ۲,۷۴ (از ۸ نمره) است . بنابراین با توجه به یافته‌های حاصل از پژوهش، میزان وابستگی به اینترنت در مدارس عادی کمتر از مدارس هوشمند است.

جدول ۲. توزیع نمرات وابستگی به اینترنت (از ۸ نمره) دردانش آموزان مدارس هوشمند و عادی

میزان اعتیاد	هوشمند			عادی		
	فراوانی	درصد	درصد تجمعی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۰	۴۵	۲۳,۳	۲۳,۳	۳۵	۱۷,۶	۱۷,۶
۱	۳۱	۱۶,۱	۳۹,۴	۳۳	۱۶,۶	۳۴,۲
۲	۲۳	۱۱,۹	۵۱,۳	۲۶	۱۳,۱	۴۷,۲
۳	۴۰	۲۰,۷	۷۲	۳۷	۱۸,۶	۶۵,۸
۴	۱۷	۸۰۸	۸۰,۸	۲۷	۱۳,۶	۷۹,۴
۵	۱۵	۷,۸	۸۸,۶	۱۹	۹,۵	۸۹
۶	۱۳	۶,۷	۹۵,۳	۱۲	۶,۰	۹۵
۷	۳	۱,۶	۹۶,۹	۵	۲,۵	۹۷,۵
۸	۶	۳,۱	۱۰۰	۵	۲,۵	۱۰۰
جمع	۱۹۳	۱۰۰		۱۹۹	۱۰۰	

در پرسشنامه مورد استفاده در حوزه وابستگی به اینترنت در پژوهش حاضر، ۸ پرسش وجود دارد. جدول شماره ۲ نشان می دهد که ۴۵ نفر از دانش آموزان مدارس هوشمند(۲۳,۳ درصد) و ۳۵ نفر از دانش آموزان مدارس عادی (۱۷,۶ درصد)، به هیچ‌کدام از ۸ پرسش پاسخ مثبت نداده اند. ۳۱ نفر از دانش آموزان مدارس هوشمند(۱۶,۱ درصد) و ۳۳ نفر از دانش آموزان مدارس عادی (۱۶,۶ درصد) فقط به یک پرسش پاسخ مثبت داده اند.

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

با استفاده از ستون فراوانی تجمعی، مشاهده می شود ۳۹,۴ درصد دانش آموزان مدارس هوشمند و ۳۴,۲ درصد دانش آموزان مدارس عادی، به یک پرسش و کمتر (حداکثر یک پرسش)، پاسخ مثبت داده اند (به همین ترتیب، موضوع برای تعداد پاسخهای بیشتر به پرسشها قابل تأمل است).

همچنین با توجه اینکه"دانش آموزانی که به ۵ پرسش و بیشتر پاسخ مثبت داده باشند، وابسته به اینترنت تلقی می‌شوند" و با توجه به یافته‌های مندرج در جدول فوق، ۸۰,۸ درصد دانش آموزان مدارس هوشمند و ۷۹,۴ درصد دانش آموزان مدارس عادی به کمتر از ۵ پرسش (۴ پرسش و کمتر) پاسخ مثبت داده اند، لذا آنها را غیر وابسته می‌دانیم.

جدول ۳. سطوح وابستگی به اینترنت در دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی

			سطوح وابستگی به اینترنت		کل
			غیروابسته	وابسته	
مدرسه	عادی	فراوانی	۱۵۸	۴۱	۱۹۹
		درصد	۷۹,۴%	۲۰,۶%	۱۰۰%
	هوشمند	فراوانی	۱۵۶	۳۷	۱۹۳
		درصد	۸۰,۸%	۱۹,۲%	۱۰۰%
کل		فراوانی	۳۱۴	۷۸	۳۹۲
		درصد	۸۰,۱%	۱۹,۹%	۱۰۰%

در جدول شماره ۳ مشاهده می شود که ۱۹,۲ درصد دانش آموزان مدارس هوشمند و ۲۰,۶ درصد دانش آموزان مدارس عادی مورد مطالعه، به اینترنت وابستگی داشته اند.

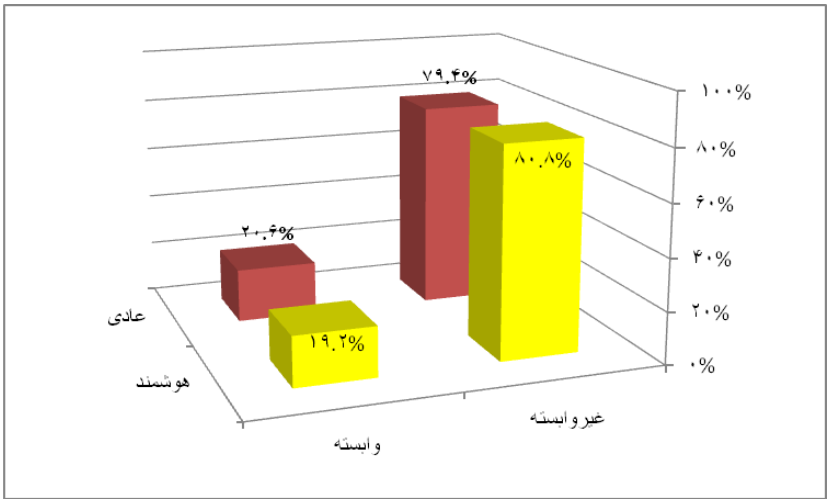
جدول ۴. آزمون خی دو به منظور بررسی سطوح اعتیاد به اینترنت در دانش آموزان مدارس هوشمند وعادی

	تعداد	درجه آزادی	اهمیت تقریبی(دوطرفه)	میزان اهمیت دقیق(دوطرفه)	میزان اهمیت دقیق(یک طرفه)
خی دو پیرسون	.۱۲۶(۲)	۱	۰,۷۲۳		
اصلاح پیوستگی(۱)	۰,۰۵۲	۱	۰,۸۱۹		
نسبت احتمال	۰,۱۲۶	۱	۰,۷۲۲		
تست دقیق فیشر				۰,۸	۰,۴۱
وابستگی خطی به خطی	۰,۱۲۶	۱	۰,۷۲۳		
تعداد نمونه‌های معتبر	۳۹۲				
(۱)محاسبه صرفا در جدول۲*۲					
(۲)صفردرصد انتظار شمارش کمتراز ۵ داشته اند. حداقل شمارش مورد انتظار ۳۸/۴۰ است.					

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

براساس نتایج جدول شماره ۴، آزمون خی دو، با اطمینان ۹۵ درصد، سطوح وابستگی به اینترنت را دردانش آموزان مدارس هوشمند و عادی معنادار نشان نمی‌دهد(sig>0.05)، یعنی نمی‌توان ادعا نمود وابستگی به اینترنت در دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی متفاوت است.

نمودار شماره ۱. مقایسه سطوح وابستگی به اینترنت در دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی

۲. مقایسه وضعیت مهارتهای اجتماعی در دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی

جدول ۵. وضعیت کلی مهارتهای اجتماعی در دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی

نوع مدرسه	تعداد	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	میانگین از ۱۰۰	انحراف استاندارد	افراشتگی	چولگی
هوشمند	۱۹۳	۳۴	۱۰۰	۷۴,۶۹	۱۱,۷۵	۰,۷۱	-۰,۶۹
عادی	۱۹۹	۴۲	۱۰۰	۷۴,۷۷	۱۲,۳۳	-۰,۴۷	-۰,۲۲
جمع	۳۹۲	۳۴	۱۰۰	۷۴,۷۳	۱۲,۰۳	۰,۰۵	-۰,۴۳

بر اساس جدول شماره ۵، میانگین میزان مهارتهای اجتماعی در مدارس هوشمند ۷۴,۶۹ (از ۱۰۰ نمره، ۳,۷۳ از۵) است که با میانگین مهارتهای اجتماعی دانش آموزان در مدارس عادی تفاوت قابل ملاحظه ای ندارد. یعنی میزان مهارتهای اجتماعی در میان دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی نزدیک به هم است.

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

جدول ۶. آزمون تی مستقل به منظور مقایسه میزان مهارتهای اجتماعی در دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی

	نوع مدرسه	تعداد	میانگین در مقیاس ۱تا۵	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
میزان مهارتهای اجتماعی از ۱۰۰ نمره	هوشمند	۱۹۳	۷۴,۶۹	۱۱,۷۵	۰,۸۵
	عادی	۱۹۹	۷۴,۷۷	۱۲,۳۳	۰,۸۷

براساس نتایج آزمون t مندرج در جدول شماره ۶ نیز تفاوت میانگینها در میزان مهارتهای اجتماعی دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی معنادار نیست (sig=0.95>0.05)، یعنی میزان مهارتهای اجتماعی در دانش آموزان مدارس عادی و هوشمند تقریباً مشابه است.

بحث و نتیجه‌گیری

طبق یافته‌های پژوهش، میانگین وابستگی به اینترنت در مدارس هوشمند از مدارس عادی کمتر است، اما این تفاوت معنادار نیست و نمی‌توان ادعا کرد که میان وابستگی به اینترنت در مدارس عادی و هوشمند تفاوت وجود دارد. اما همین تفاوت اندک شاید به این دلیل باشد که در مدارس هوشمند دانش آموزان به طور مستقیم یا ضمنی نحوه استفاده صحیح از اینترنت را می آموزند. نتایج نشان داده که شمار پسران وابسته به اینترنت در مدارس عادی و هوشمند از شمار دختران وابسته به اینترنت در هر دو مدرسه بیشتر است. بازیهای اینترنتی و چت، وبگردی، دانلود برنامه‌های اینترنتی، نرم افزارهای آنلاین و ... از سوی پسران بیشتر مورد استقبال قرار می‌گیرد. بنابراین شاید یکی از دلایل استفاده بیشتر یا بهتر بگوییم استفاده افراطی از اینترنت به این دلیل باشد که جاذبه‌های اینترنت و نرم افزارهای آن برای پسران بیشتر از دختران است. لیکن آزمون t نشان داده است که این تفاوت چندان معنادار نیست تا برای یافتن دلیل این تفاوت نظریه پردازی کنیم.

وضعیت مهارت اجتماعی در مدارس هوشمند و عادی بالاتر از حد متوسط ارزیابی شده است. با توجه به کاربرد اینترنت، رایانه و ... انتظار می‌رفت مهارت اجتماعی دانش آموزان مدارس هوشمند کمتر باشد ولی نتایج نشان داد این تفاوت معنادار نیست. ارتباط تعاملی در این مدارس، فرصت شرکت در ارتباطات و فرآیند یادگیری، فقدان ارتباط یکسویه معلم و دانش آموز، فرستنده بودن در کنار گیرنده پیام بودن، سبب رشد و افزایش مهارتهای اجتماعی می‌شود. بنابراین تعجبی ندارد که وضعیت کلی مهارتهای اجتماعی دانش آموزان مدارس هوشمند بیش از حد متوسط ارزیابی شده است.

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

بر اساس نتایج، نمره مهارتهای اجتماعی دختران در مدارس هوشمند و عادی بیشتر از نمره مهارتهای اجتماعی پسران است. نتایج نشان داده که وابستگی به اینترنت در پسران بیشتر است. طبق نتایج حاصله، فرضیه پژوهش اثبات شده است و میان وابستگی به اینترنت و مهارتهای اجتماعی رابطه وجود دارد. این رابطه منفی است، یعنی با افزایش وابستگی به اینترنت مهارتهای اجتماعی کاهش می‌یابد. رابطه میان میزان وابستگی به اینترنت با میزان مهارتهای اجتماعی منفی و معنادار است، یعنی با افزایش میزان وابستگی به اینترنت از میزان مهارتهای اجتماعی آنان کاسته می‌شود. متغیر جنسیت در وابستگی به اینترنت و مهارتهای اجتماعی پیش بینی کننده است.

دختران بیشتر در استفاده از اینترنت به دنبال برقراری ارتباط، گفتگو و تعامل هستند بنابراین قابل پیش بینی است که مهارتهای اجتماعی بالاتری داشته باشند. اما پسران بیشتر به سراغ دانلود کردن برنامه‌ها، بازیهای اینترنتی، وبگردی، نصب نرم افزارها و ... هستند. این نوع استفاده از اینترنت مستلزم تنهایی است. مهارتهای اجتماعی نیز در برقراری ارتباط مؤثر با دیگران رشد می‌کند.

در مدارس هوشمند رابطه میان شمار فرزندان خانواده با میزان اعتیاد به اینترنت منفی و معنادار است. یعنی در خانواده‌های پرجمعیت احتمال وابستگی به اینترنت بیشتر است. شاید به این دلیل که توجه و مراقبت خانواده از فرزندان کمتر شده یا توجه بایستی میان چند فرزند پخش شود، بنابراین کنترل رفتارهای آنان دشوار می‌شود.

مهارتهای اجتماعی مانند همدلی یا تجربه کردن عواطف دیگران، توانایی تشخیص احساسات و عواطف دیگران، درک تفاوت موجود میان خود و دیگری و.... زمانی مهم تلقی می شود که افراد با برخی از مهارتهای میان–فردی مانند ابراز دوستی و دفع تعارض دیگران کاملاً آشنا هستند و می‌توانند این مهارتها را در تعامل و رابطه با دیگران مورد استفاده قراردهند. از سویی هم در بحث نظری به پیامدهای وابستگی به اینترنت اشاره شده است. وابستگی رفتاری و ذهنی – روانی به اینترنت، ارتباطات رودررو، واقعی و خارج از فضای مجازی را کاهش می‌دهد. زمانی که ارتباط فرد با اطرافیان کم می‌شود و فرد وابسته بیشترین زمان خود را در اینترنت سپری می‌کند نمی توان انتظار برقراری ارتباط اثربخش و همراه با مهارتهای اجتماعی بالا داشت. بنابراین همان‌طور که پیشینه نظری از نتایج تحقیق حمایت می‌کند با افزایش وابستگی به اینترنت از میزان مهارتهای اجتماعی فرد کاسته می‌شود.

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

عزیزی نژاد و همکاران (۱۳۹۳) در بررسی وضعیت اعتیاد به اینترنت در میان دانشجویان و رابطه آن با مؤلفه های شخصیتی و اضطراب دریافتند که میزان شیوع اعتیاد به اینترنت در پسرها بیشتر از دخترهاست(pc =۰/۰۰۵)، یافته‌های پژوهش حاضر نیز مؤید همین مسأله است. یافته‌های پژوهش نشان داد وابستگی به اینترنت مهارتهای اجتماعی دانش آموزان را کاهش می‌دهد. این نتیجه یافته‌های پژوهش بیرامی و موحدی (۱۳۹۳) را تأیید می‌کند. هر دو پژوهش نشان دهنده تأثیر منفی وابستگی به اینترنت بر احساس تنهایی اجتماعی و مهارتهای اجتماعی هستند. یافته‌های پژوهش شهبازی راد و میردریکوند (۱۹۹۳) نیز تأثیر اعتیاد به اینترنت را بر افزایش افسردگی و کاهش سلامت روان نشان داده است که با یافته‌های پژوهش حاضر همخوانی دارد. همچنین نتایج پژوهشهای صالحی و یاوری(۱۳۹۳) و کجباف، کورکی، صفاریان (۱۳۹۳) درباره تأثیرات منفی اعتیاد به اینترنت با نتایج پژوهش حاضر همخوانی دارد.

پیشنهادهای پژوهش

۱. یافته‌ها نشان داد که با افزایش وابستگی به اینترنت، از میزان مهارتهای اجتماعی دانش‌آموزان کاسته می شود. پیشنهاد می‌شود با برنامه‌ریزی و اتخاذ تصمیمات و تمهیدات لازم و با آموزش درباره میزان و نوع استفاده از اینترنت، از وابستگی بیشتر دانش آموزان پیشگیری شود. همچنین با برگزاری کلاسها و کارگاههای آموزش مهارتهای اجتماعی برای تقویت کیفیت ارتباطات در دنیای واقعی، تدابیر لازم اندیشیده شود.

۲. پیشنهاد می شود در کنار آموزش دانش آموزان و آشناکردن آنان با علائم، تبعات و پیامدهای وابستگی به اینترنت، جلساتی منظم و سازمان یافته با حضور والدین تشکیل و آگاهیهای لازم و مناسب به آنها داده شود؛ چرا که بخشی از زمان دانش آموزان در مدرسه می گذرد و برای پیشگیری و درمان این وابستگی بایستی برای ساعات خارج از مدرسه نیز با همکاری والدین تدابیری اندیشیده شود ومدت زمان استفاده از اینترنت کنترل شود.

۳. پیشنهاد می‌شود تحقیق دیگری با تأکید بر تأثیر جنسیت چه در باب وابستگی به اینترنت چه در حوزه میزان مهارتهای اجتماعی جهت شناخت عوامل مؤثر بر یا مرتبط با این متغیرها انجام شود.

محدودیتهای پژوهش

۱. مشکل ورود به مدارس و دشوار بودن مراحل هماهنگی با آموزش و پرورش هر منطقه برای پر کردن پرسشنامه‌ها.

۲. تکمیل نشدن برخی پرسشنامه‌های اخذ شده از دانش آموزان پژوهشگر را ناگزیر کرد که تعداد بیشتری از آنچه پیش بینی کرده بود، پرسشنامه تکثیر و پخش کند.

۳. غیر قابل تعمیم بودن نتایج به استانها و شهرهای دیگر.

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

منابع

ابراهیمی قوام، صغری. (۱۳۷۳). *رابطه بین رشد اجتماعی با میزان دریافت انواع حمایت اجتماعی با تأکید بر سطح مهارتهای اجتماعی*. گزارش طرح پژوهشی، وزارت آموزش و پرورش، پژوهشکده تعلیم و تربیت.

اسلوین، ج. (۱۳۸۰). *اینترنت و جامعه*، (ترجمه عباس گلیگوری). تهران: نشر کتابدار.

بیرامی، منصور؛ موحدی، یزدان؛ موحدی، معصومه. (۱۳۹۳). ارتباط حمایت اجتماعی ادراک شده و احساس تنهایی اجتماعی- عاطفی با اعتیاد به اینترنت در جامعه دانشجویی. *دو فصلنامه شناخت اجتماعی*، ۳ (۲)، ۱۰۹-۱۲۲.

تاجیک اسماعیلی، سمیه. (۱۳۸۳). *بررسی سطح نیازهای دبیران (براساس نظریه مزلو) و رابطه آن با مهارتهای انسانی و اجتماعی آنان از دیدگاه مدیران مدارس راهنمایی شهر تهران*. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.

_____ (۱۳۸۹). *تأثیر فناوریهای نوین ارتباطی (اینترنت و چت) بر هویت ملی دختران دانش آموز دبیرستانهای شهر تهران*. رساله دکتری رشته علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران.

داوودآبادی، معصومه. (۱۳۸۴). *رابطه بین اعتیاد اینترنتی با سلامت روان ویژگیهای شخصیتی کاربران*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.

شهبازی راد، افسانه؛ میردریکوند، فضل اله. (۱۳۹۳). رابطه اعتیاد به اینترنت با افسردگی، سلامت روان و ویژگی های جمعیت شناختی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه. *مجله دانشگاه علوم پزشکی ایلام*، ۲ (ضمیمه)، ۱-۸ .

صالحی، عصمت؛ نعیم یاوری، مجید.(۱۳۹۳). بررسی رابطه بین عوامل خانوادگی با اعتیاد به اینترنت و آسیب های ناشی از آن در بین جوانان شهر یزد. *دوفصلنامه مطالعات پلیس زن*، ۸ (۲۰)، ۴۰-۶۲.

عزیزی نژاد، بهاره؛ پورحیدر، رحیمه؛ رنجی، ژیلا؛ قلی نژاد، زعفر. (۱۳۹۳). بررسی وضعیت اعتیاد به اینترنت در میان دانشجویان و رابطه آن با مؤلفه های شخصیتی و اضطراب. *مجله دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه*، ۱۲ (۱۰)، ۹۵۹-۹۶۴.

علی عسگری، زهرا. (۱۳۹۳). *بررسی نقش مدارس هوشمند در یادگیری دانش آموزان از دیدگاه معلمان*. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شرق.

کارتلج، جی.؛ میلبرن، جی، اف. (۱۳۶۹). *آموزش مهارتهای اجتماعی به کودکان*، (ترجمه حسین نظری نژاد). مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.

کجباف، محمد باقر؛ کورکی، مریم؛ صفاریان، زهرا. (۱۳۹۳). مقایسه اختلالات روانشناختی دانشجویان معتاد و کاربران عادی اینترنت در دانشگاه اصفهان. *مجله پزشکی هرمزگان*، ۱۸ (۲)، ۱۶۹-۱۷۶.

مرآتی، علیرضا؛ اسلام پناه، مریم. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین وابستگی به اینترنت و مهارتهای اجتماعی دانشجویان. *مجله پژوهشهای روان شناسی اجتماعی*، ۲ (۸)، ۲۴-۳۴.

محراب بیگی ، محمد جواد. (۱۳۹۳). *نقش اینترنت بر هویت ملی در ایران*. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم ارتباطات اجتماعی. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شرق.

هیلگارد و همکاران. (۱۳۷۹). *زمینه روان شناسی*، (ترجمه حسن رفیعی). جلد ۲. تهران: ارجمند.

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

Benjamin, J. E. (1999). *The Internet effect on teenagers.* Available at http://jbenjamin.org/research99/report.html

Caplan, S. E. (2002). Problematic Internet use and psychosocial well-being. Development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Journal of Computers in Human Behavior*, *18*(5), 553-575.

Fitzpatrick, J.J. (2008). Internet addiction: Recognition and intervention. *Archives of Psychiatric Nursing*, *22*(2), 59-60.

Greenfield, D. (2004).*Virtual Addiction: Sometimes New Technology Can Create New Problems*. Available at http://virtual-addiction.com/virtual-addiction/

Internet World Stats. *World Internet users and population stats*. (Retrieved 2009 Oct. 6). Available at http://internetworldstats.com

Kaplan, H., & Sadock, B. (2003). *Synopsis of psychiatry: Behavioral sciences/clinical psychiatry* (9th ed.). Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins.

Ko, C.H.,Yen, J. Y., Yen, C. F., Chen, C.S.,& Chen, C.C. (2012).The association between Internet addiction and psychiatric disorder: A review of the literature. *European Psychiatry*, *27*(1),1-8.

Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukhopadhyay, T., & Scherlis, W. (1998). Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological well being? *American Psychologist*, *53*(9), 1017- 1032.

Sadock, B.J., & Sadock, V.A. (2003). Impulse control disorders. In *Kaplan & Sadock's synopsis of psychiatry: Behavioral sciences/clinical Psychiatry 10th ed.* (pp. 820-850). Philadelphia: Lippincott Williams &Wilkins.

Sargent, L.R. (1998). *Social skills for school and community: Systematic instruction for children and youth with cognitive delays*. Reston: VA: Division on Mental Retardation. Council for Exceptional Children.

Young, K.S. (1996). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*,1(3), 237-244.

_____ (1998). *Caught in the net: How to recognize the sings of Internet addiction and a winning strategy for recovery.* New York: John Willy and Sons.

_____ (1999). *Internet addiction: The emergence of new clinical disorder*. Paper presented at the 104th annual meeting of the American Psychological Association; August 11 1999; Toronto, Canada.

[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]

[DOR: 20.1001.1.26766728.1394.12.2.1.0]
[Downloaded from qjfr.ir on 2026-11-20]